

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้าง ภาวะพลัดพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุไทย

วันที่รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2564 / วันที่แก้ไขบทความ: 22 มีนาคม 2564 / วันที่ตอบรับบทความ: 30 มีนาคม 2564

พนม คลีฉายา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและอธิบายปัจจัยตัวบุคคล เทคโนโลยี แรงจูงใจในการใช้งาน เทคโนโลยี สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัย สูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น และสังเคราะห์สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุ ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีกลุ่มตัวอย่างอายุ 50-70 ปีทั่วประเทศ จำนวน 1,400 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีอายุ 50-70 ปี จำนวน 64 คน รวมทั้งการศึกษารณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีความสามารถใช้งานเทคโนโลยีและนำผลการวิจัยมา สังเคราะห์สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า กลุ่ม กลุ่มอายุ 50-54 ปีมีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีอยู่ระดับมาก ในขณะที่กลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างใช้งานอินเทอร์เน็ตวันละ 5-6 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที -1 ชั่วโมง โปรแกรมที่ใช้มากที่สุดคือ ไลน์ เฟซบุ๊ก และยูทูป โดยใช้สนทนา อ่านข่าวติดตามข่าวสาร สืบค้นข้อมูล การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุกลุ่ม 60-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง กลุ่ม 50-59 ปี อยู่ระดับมาก ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ได้แก่ อาชีพ การเรียนรู้จากเทคโนโลยี ทักษะความสามารถ/การพัฒนาตนเอง ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตและความคุ้มค่า อุปสรรคการใช้ เทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาสายตา การหลงลืม ภาษาอังกฤษ ความกังวลเรื่องความเสี่ยงและอันตรายจากการใช้งาน กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพลัดพลังได้ มาจากความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ ความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ การก้าวข้ามอุปสรรคด้านเทคโนโลยีด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสอนจากบุตรหลาน การสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรสาธารณประโยชน์ งานวิจัยสร้างข้อเสนอ เพื่อการพัฒนาพลัดพลังผู้สูงอายุประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย 2 ด้านหลัก ได้แก่ แนวนโยบายสวัสดิการ พื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5 G และ แนวนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยเทคโนโลยี

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, เทคโนโลยี, พลัดพลัง, นโยบาย

พนม คลีฉายา (นศ.ด.นิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543; E-mail: phnom.k@chula.ac.th) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรอง ศาสตราจารย์ภาควิชาการประชาสัมพันธ์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้าน ความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ (DIRU) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพลัดพลังของ ผู้สูงอายุไทย” ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มสผส.)

Digital Technology Utilization of Elderly and Framework for Promoting Thai Active and Productive Aging

Received: February 20, 2021 / Received in revised form: March 22, 2021 / Accepted: March 30, 2020

Phnom Kleechaya

Abstract

This research aims to explore and explain the status of accessions, usages, and abilities to use digital technology of the elderly as well as near-elderly. Moreover, the research aims to propose suggestion of policy for promoting Thai active and productive aging by digital technology. The research was conducted by mixed methods research combined with survey research and in-depth interview. A total of 1,400 samples for survey data collection were gathered from ages 50 to 70 nationwide. For the in-depth interview, the key informants are 64 participants nationwide. In addition, the research examines 10 success case studies of the elderly who are able to utilized technologies. Then, the finding was analyzed to propose a framework for promoting Thai active and productive aging. The results of survey research show that the elderly, aged 55-70, have moderate levels of motivation to use technologies, the age group of 50-54 reported high motivations. Moreover, the sample group accesses to the internet approximately 5-6 times per day and spends 30 mins to an hour each time. The programs the sample group used the most are LINE, Facebook and YouTube, and the sample group highly uses these programs for making conversations, following and reading the news and searching information. The elderly group (60-70 years) has moderate digital literacy while the near-elderly (50-59 years) is at a high level. Further in-depth interview showed that factors affect the use of technology of the elderly are career, learning from technology, skills or self-development, technology complexity, internet costs and value. However, to use technology the elderly also has obstacles such as vision problems, forgetfulness, English, risks and dangers of use concerns. The case study of seniors demonstrates that the elderly is able to use technology for strengthening productive aging from their accumulated individuality, idea, knowledge, skills and efficacy. Moreover, overcoming technology barriers through self-learning and teaching from their children as well as supporting from agencies and public benefit organizations also help them become a productive aging owing to the linkage between age differences. In conclusion, the results suggest framework for promoting Thai active and productive aging included with the basic welfare policy in technology as well as the quality of life in the 5G aging society and the policy on security in the elderly life with technology.

Keywords: Aging, Technology, Active, Policy

Phnom Kleechaya (Ph.D., Communication Arts, Chulalongkorn University, 2000; Email:phnom.k@chula.ac.th), is currently an Associated Professor in Department of Public Relations, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University and Head of Digital Intelligence and literacy Research Unit (DIRU)

This article is a part of a research “Digital Technology Utilization of Elderly and Framework for Promoting Thai Active and Productive Aging” funded by Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI)

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันจำนวนประชากรวัยเด็กได้มีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัดซึ่งสามารถคาดการณ์ได้ว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในช่วงระยะเวลาอันสั้น ประกอบกับมีประชากรที่อายุระหว่าง 15-59 ปีลดลง (ปีพม่า ว่าพัฒนางค์ และปราโมทย์ ประสาทกุล, ม.ป.ป.) ดังนั้น ประเทศไทยให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยแผนยุทธศาสตร์ชาติ กล่าวถึง ผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมจึงควรเตรียมความพร้อมในทุกมิติ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม รวมทั้ง ส่งเสริมการสร้างสรรคเทคโนโลยีและนวัตกรรม และ สนับสนุนการจ้างงานของผู้สูงอายุตามความเหมาะสมเพื่อนำไปสู่สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกันและเพิ่มคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ

จากแผนยุทธศาสตร์ชาติชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีในการสร้างคุณค่าและเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุนำไปสู่การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุได้ ซึ่ง Svobodová, & Hedvičáková (2017) กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีที่พัฒนาให้ผู้สูงอายุมีพลังและคุณภาพสู่ภาวะพลวัติพลัง (Active Aging) ที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ บนโลกออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถอ่านหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต หาข้อมูลสินค้าและบริการ ทั้งนี้เราสามารถพิจารณาข้อดีของเทคโนโลยีที่นำมาพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุได้ 2 มิติ คือ (1) เทคโนโลยีที่เป็นตัวขับเคลื่อนทางสังคมในฐานะที่เป็นตัวกลาง คือ เป็นทั้งเครื่องมือและช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม อีกทั้งยังช่วยสร้างความใกล้ชิดระหว่าง (Quan-Hasse, Mo, & Wellman, 2017) และ (2) เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การค้นหาเนื้อเพลง การร่วมกลุ่มผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เป็นต้น (พนม คลีฉายา, 2561)

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุ โดย ผลการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) พบว่า ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรับชมสื่อบันเทิงและข่าวสาร อาทิ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฟังเพลงทางออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน หรือ พุดคุยโทรศัพท์ผ่านทางออนไลน์ นอกจากนี้ งานวิจัยจำนวนมากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวผ่านการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกของครอบครัว ญาติ ลูกหลาน คนใกล้ชิด อันนำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ (Khvorostianov, 2016; และ ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล, 2554) และเป็นข้อบ่งชี้ว่าผู้สูงอายุได้เริ่มต้นใช้ชีวิตดิจิทัล (Digital Life) อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างสะดวกสบายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความซับซ้อน คือ การเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีและให้คำแนะนำการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ ด้วยการให้คำอธิบายขั้นตอนการใช้งานต่าง ๆ อย่างละเอียดและเสริมสร้างความเข้าใจเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจเนื้อหาที่มีความหลากหลายได้อย่างลึกซึ้งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความปลอดภัยในการใช้งานของผู้สูงอายุนั้นเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการผลักดันให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพลวัตพลังด้วยเช่นกัน โดยจากผลการสำรวจการดูแลสุขภาพ และการทานอาหารเพื่อป้องกันโรคนั้นพบว่าผู้สูงอายุมีระดับการรู้เท่าทันสื่อในระดับปานกลาง เมื่อพบเห็นประเด็นของข่าวที่ถูกแชร์มาจากแหล่งที่ไม่ถูกต้อง แต่จะแก้ไขในทันทีก่อนส่งให้ผู้อื่น (พัชนี เขยจรรยา, 2559) ปัญหาของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อผู้สูงอายุยังอยู่ในรูปแบบของการหลอกลวงหรือโฆษณาเกินจริง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2562) โดยผู้สูงอายุควรได้รับการอบรมและเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 ที่นอกจากจะเน้นย้ำการหลุดพ้นออกจากกับดักรายได้ปานกลาง ยังให้ความสำคัญกับสังคมที่มีความมั่งคั่งและเท่าเทียม (Inclusive Society) ซึ่งจากแผนประเมินผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พบด้านประชากรคนรุ่นใหม่ส่วนมากขาดการ

เตรียมพร้อมเมื่อเข้าสู่ช่วงสูงวัย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะเพื่อสร้างความเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังและมีคุณภาพ (Active Aging) และเป็นผู้สูงอายุที่เป็นผู้สามารถสร้างผลผลิตหรือรายได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Productive Aging)

ดังนั้น การรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีความจำเป็นและเรื่องเร่งด่วนต่อผู้สูงวัยทุกคนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศไทย 4.0 ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ที่ขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลโดยมีความพยายามในการผลักดันในประชากรโดยเฉพาะผู้สูงอายุให้มีความรู้และความสามารถในการด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและถึงแม้ภาคเอกชนจะมีการจ้างงานผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นแต่ปัญหาหนึ่งที่ผู้สูงอายุเผชิญอยู่คือปัญหาในการใช้เทคโนโลยีหรือถ้าทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ (มส.ผส., 2561) อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการที่ทำงานและมีความต้องการที่จะเรียนรู้ทักษะทางคอมพิวเตอร์เช่นเดียวกัน (Lee, Czaja & Sharit, 2008) อีกทั้งงานวิจัยของ Torres, Bradford, & Beier (2019) ชี้ให้เห็นว่าทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมีความจำเป็นสำหรับแรงงานสูงอายุ และสามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ และการสร้างงานในกลุ่มของผู้สูงอายุ ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้ให้ความสำคัญระหว่างผู้ที่ก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีผลิตผลและผลิตภาพ (Active and Productive Aging) และมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ด้านสถานภาพการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลและระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้ง การรู้เท่าทันสื่อ และการใช้สื่อดิจิทัลของผู้สูงวัยในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะของผู้สูงอายุทางด้านเศรษฐกิจ ความผูกพันในครอบครัว การรู้เท่าทันดิจิทัล และการสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจของผู้สูงวัยเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชากรทางด้านเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต การเข้าถึง การใช้

และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มผู้สูงวัยจะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น

2. เพื่อสำรวจการเข้าถึง การใช้งาน และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของกลุ่มผู้สูงวัยจะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น

3. เพื่อสำรวจความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในด้านการใช้งานดิจิทัล ด้านการใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว และด้านการใช้เพื่อสร้างผลิตภาพและรายได้ของกลุ่มของผู้สูงวัยจะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น

4. เพื่อสร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะผลิตผล

การทบทวนแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับผลิตผลของผู้สูงอายุและการใช้เทคโนโลยี

การเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ และการเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับ “มโนทัศน์ของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ” ซึ่งในระดับสากลมีการเปลี่ยนมุมมองจากการมองผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มพึ่งพิงและเป็นภาระ มาเป็นมุมมองว่าอายุที่ยืนยาวขึ้นนั้นสามารถมีสุขภาพดีได้ กล่าวคือผู้สูงอายุยังสามารถพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งสมรรถนะในการปฏิบัติกิจวัตรด้านต่าง ๆ ได้ (functional ability) ยิ่งคุณประโยชน์ (Productive Aging) ด้วยการนำศักยภาพและความสามารถในการตัวตนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เป็นภาวะของผู้สูงอายุที่ยังคงมีความคล่องแคล่ว กระตือรือร้นเคลื่อนไหวที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับกระบวนการคิดและการเรียนรู้ยังคงมีความสมบูรณ์ ถึงแม้บางครั้งอาจจะเกิดความล่าช้าในการประมวลข้อมูลต่าง ๆ แต่โดยภาพรวมแล้วยังคงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถเป็นกำลังในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของสังคมได้ดี แนวคิดดังกล่าว ยังระบุอีกว่าการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีความสามารถ มีความรู้ทักษะ และประสบการณ์ในชีวิตของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยผลจากการได้ปฏิบัติเหล่านี้อาจจะได้รับทั้งค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่สิ่งที่ผู้สูงอายุได้คือ สุขภาพกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณผู้สูงอายุที่มีพลัง (Power) สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง (Self-Care) พึ่งตนเองได้ (Self-

Reliance) และสามารถดัดศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุ (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) ในส่วนความเห็นของ อุไร เดชพลกรัง (2554) ซึ่งได้ทบทวนวรรณกรรมประเด็นของแนวคิดผู้สูงอายุที่ยังคงคุณประโยชน์ และได้สรุปนิยามไว้ก็คือผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยกิจกรรมที่ได้ทำนั้นได้สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งยังช่วยให้เขามีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ช่วยสร้างคุณค่า โอกาส ศักดิ์ศรีและเสริมพลังกลับคืนมาสู่เขา ก้าวสู่ภาวะพลัมพลังของผู้สูงอายุ (Active Aging)

ภาวะพลัมพลัง (Active Aging) เป็นภาวะของผู้สูงอายุ ที่ตระหนักอยู่เสมอถึงปัญหาของตนเอง มีการวางแผนของตนเองเพื่อที่จะจัดการกับปัญหาที่จะเกิดกับวัยผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม (อุษา โพนทอง, 2556) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) ได้วิเคราะห์แนวคิดความเป็นพลัมพลัง และกำหนดดัชนีพลัมพลัง เพื่อนำมาใช้ประเมินสภาวะของผู้สูงอายุไทย โดยยึดกรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลก และได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดดัชนีพลัมพลังผู้สูงอายุไทย ดังนี้

ภาวะพลัมพลัง สามารถวัดได้จากตัวชี้วัด 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัดสุขภาพกายของตนเอง สุขภาพจิต ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน และการเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน การออกกำลังกาย
2. ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด การมีงานทำ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน/ชุมชน การดูแลบุคคลในครัวเรือน
3. ด้านความมั่นคง ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความเพียงพอของรายได้ การเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ลักษณะการอยู่อาศัย สภาพการอยู่อาศัย ความปลอดภัย
4. ด้านสภาพที่เอื้อต่อภาวะพลัมพลัง ประกอบด้วยตัวชี้วัด การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร การมีการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสาร เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต และการอ่านออกเขียนได้ของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจดัชนีพลัมพลังของผู้สูงอายุไทยปี 2560 สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาดัชนีย่อยในแต่ละองค์ประกอบจะพบว่า ดัชนีด้านสุขภาพมีค่าดัชนีสูงที่สุด รองลงมาคือ ดัชนีด้านความมั่นคง ดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพลัมพลัง และดัชนีด้านการมีส่วนร่วม นอกจากนี้พบว่า ผู้สูงอายุชายมีระดับพลัมพลังสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง ทั้งนี้ดัชนีองค์ประกอบที่มีค่าความแตกต่างระหว่างเพศ (Gender Gap) มากที่สุดคือดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพลัมพลัง และดัชนีด้านสุขภาพมีความแตกต่างระหว่างเพศน้อยที่สุด

จากแนวคิดที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ภาวะพลัมพลังของผู้สูงอายุ เป็นสถานภาพ พฤติกรรมของผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง พึ่งตนเองได้ และสามารถดัดศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และการออกกำลังกาย 2) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การมีงานทำ 3) ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุคือโอกาสการพัฒนาตนเอง

เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว เครือญาติ หรือลูกหลาน ซึ่ง Beckenhauer, & Armstrong (2009) กล่าวว่า ปัจจัยในเรื่องของความสะดวกและการใช้งานง่ายของเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นทำให้ผู้สูงอายุใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวมากขึ้น โดยเป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยลดความห่างไกลระหว่างตนเองกับครอบครัวลง การศึกษาการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุไทยพบว่า การใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลหรืออินเทอร์เน็ตใช้ในการติดตามข่าวสาร สืบค้นข้อมูล และใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากสอดคล้องกับทัศนคติของ

ผู้สูงอายุที่มีต่อเทคโนโลยีดิจิทัลในเชิงบวกและมองว่าอินเทอร์เน็ตนั้นมีประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อให้ตนเองทันตามข่าวสารที่เกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของผู้สูงอายุในด้านการสื่อสารและด้านข่าวสารอย่างเห็นได้ชัด (สุวิช ธิระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2561; สมาน ลอยฟ้า, 2557; ชาญชัย ศุภอรธกร, และคณะ, 2558) อีกทั้งยังเพื่อเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่หรือต้องการอัปเดตข้อมูลข่าวสาร (Boulton-Lewis et al, 2007) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธนี เขยจรรยา (2559) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุนอกจากจะใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนร่วมงานแล้ว แต่ยังคงใช้เป็นช่องทางในการทำให้ตนเองดูเป็นคนทันสมัย และเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง

บทบาทหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล คือ การส่งผ่านและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในครอบครัวซึ่งนำไปสู่ความรูปรูปแบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรูปแบบใหม่ (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016; Khvorostianov, 2016; ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล, 2554) ทั้งนี้ การที่ผู้สูงอายุจะใช้เทคโนโลยีการดิจิทัลที่มีลักษณะซับซ้อนนั้นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวด้วย สมาน ลอยฟ้า (2557) ชี้ให้เห็นว่าสมาชิกที่เป็นคนรุ่นใหม่มีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ เนื่องจากคนรุ่นใหม่เป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต อีกทั้งระบุว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่โดยเฉพาะสมาร์ตโฟน (Smart Phone) หรือแท็บเล็ต (Tablet) อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามข่าวสารจากสมาชิกในครอบครัวและคนใกล้ชิด และยังช่องทางในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากผู้สูงอายุสู่ลูกหลาน อนึ่งงานวิจัยจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเหล่านี้ไม่ได้มีประโยชน์หรือเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารมากเท่าไร เนื่องจากตนเองได้ใกล้ชิดกับสมาชิกในครอบครัวและคนใกล้ชิดอยู่แล้ว (ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และสรานันท์ อนุชน, 2561; Randall, Pauley, & Culley, 2015)

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังใช้ติดต่อกับเพื่อเกษียณวัยเรียนหรือเพื่อนที่ทำงานเก่า (ศิริพร แซ่ลิ้ม, 2558) หรือคนที่ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุหรือไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตา

กัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนใกล้ตัว อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุนั้นไม่ได้ส่งผลดีเพียงอย่างเดียว แต่ยังพบว่าเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้การใช้ชีวิตร่วมกันหายไปและใช้เวลาส่วนตัวมากยิ่งขึ้น และมีการเคลื่อนไหวร่างกายที่น้อยลง (อัญชลี เกตุจันทร์ม ญัฐพล สลุงอยู่ และสินทร์ มรรคา (2561)

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุไม่ได้เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย หากแต่เป็นกลุ่มที่ใช้สื่อดั้งเดิมในการติดต่อหรือเปิดรับข่าวสาร จึงทำให้ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียม แต่มีได้หมายความว่า ผู้สูงอายุควรปฏิเสธการใช้เทคโนโลยี Lam & Lee (2007) ชี้ให้เห็นว่า เมื่อผู้สูงอายุมีประสบการณ์การใช้งานสื่อดิจิทัลอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจในการใช้งานมากยิ่งขึ้น เกิดความคาดหวังว่าตนเองมีศักยภาพในการทำงาน และเกิดความวิตกกังวลในการใช้งานสื่อดิจิทัลน้อยลงอย่างชัดเจนนำไปสู่การใช้งานสื่อดิจิทัลที่ในกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบของ Marston et al. (2016) พบว่า ผู้สูงอายุสามารถใช้สื่อดิจิทัลในการค้นหาข้อมูล ซื้อสินค้าออนไลน์ได้ ความซับซ้อนของเทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นอุปสรรคที่มาลดทอนความสนใจต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ถ้าหากมีผู้ให้คำแนะนำอย่างละเอียดและชัดเจน และการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้สูงอายุใช้งานอย่างง่ายและสะดวกสบาย เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความพร้อมที่เรียนรู้และเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล (Blažič, A.J. & Blažič B.J, 2018) นอกจากนี้ Miwa et al (2017) กล่าวถึง โอกาสในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณภาพในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว และถ้าหากมีโอกาสได้ใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นในลักษณะที่ต่อเนื่องจะทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกวิตกกังวลในการใช้งานที่ลดลง อีกทั้งหากมีกลุ่มเพื่อนที่สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยสอนการใช้งานจะทำให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม Castilla et al. (2018) กล่าวว่า การฝึกอบรมการใช้งานผู้สูงอายุให้ใช้งานสื่อดิจิทัลนั้นส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ และใช้งานสื่อดิจิทัลได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ เนื่องจากก่อนการฝึกอบรมผู้สูงอายุจะเกิดความรู้สึกกลัวว่าตนเองจะไม่สามารถทำอย่างเพื่อน หรือ ทำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เสียหาย และความไม่คุ้นชินกับการพิมพ์บนแป้นพิมพ์และการใช้เมาส์ (Lam, & Lee, 2007)

เทคโนโลยีกับพฤติกรรมและผลผลิตภาพผู้สูงอายุ (Active and Productive Aging)

ในอดีตผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นช่วงวัยที่น่าสงสาร (Deserving Poor) ที่ต้องการการพึ่งพิงและต้องได้รับการช่วยเหลือจากคนรุ่นหลังเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ และคนในสังคมได้รับข้อมูลหรือภาพจำของผู้สูงวัยว่าเป็นผู้ที่มีความเสื่อมโทรมทางด้านร่างกายและจิตใจ และเป็นผู้ที่ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมอีกด้วย ดังนั้นจึงเกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการศึกษาผู้สูงอายุจากเดิมที่เป็นวัยที่น่าสงสารเป็นวัยที่มีพฤติกรรมและสามารถใช้ศักยภาพของตนเองก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคมได้ (The Gale Group, 2002) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุจำนวนมากได้ก่อตั้งชมรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต่อต้านภาพจำที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่ไร้ประโยชน์ (Unproductive) โดยพัฒนาศักยภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการศึกษาของผู้สูงอายุนั้นยังขึ้นอยู่กับ (1) ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (Environment) เป็นปัจจัยที่ผู้สูงอายุไม่สามารถควบคุมของผู้สูงอายุ เช่น บรรทัดฐานทางสังคม ด้านการเมือง และประชากร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุโดยตรง กล่าวคือ เมื่อภาวะเศรษฐกิจถดถอย ผู้สูงอายุจะมีโอกาสในการจ้างงานน้อยลง (2) ปัจจัยสถานภาพทางสังคม (Situation) บทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุเอง รวมไปถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุ บริบททางสังคมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ หรือแม้กระทั่งประเพณีหรือแนวทางปฏิบัติที่สืบทอดกันมา เป็นข้อจำกัดที่สนับสนุนหรือขัดขวางการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุ (3) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Individual) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรง เช่น ลักษณะนิสัย ความถนัด ความคิด ทักษะ หรือ แรงจูงใจ (4) นโยบายทางสังคม (Social Policy) มีผลต่อการทำงาน การจ้างงาน หรือการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เช่น นโยบายของภาคเอกชนและรัฐบาล

การมองผู้สูงอายุในฐานะประชากรที่มีพฤติกรรมและผลผลิตภาพนั้นเป็นการเปลี่ยนมุมมองที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มพึ่งพิงและเป็นภาระซึ่งผู้สูงอายุนั้นมาเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มที่สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ (Functional Ability) และนำศักยภาพของตนเองมาใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมซึ่งเรียกได้ว่าเป็นประชากรที่ยังคุณประโยชน์ (Productive) แก่ตนเองและสังคม คำว่า “ภาวะพฤติกรรม” ใช้อธิบายความสามารถของผู้สูงอายุ 4 ด้าน คือ (1) ด้านสุขภาพซึ่งครอบคลุมถึงสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ (2) ด้านการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการจ้างงาน การเข้าร่วมชมรมหรือกลุ่ม หรือ การดูแลสมาชิกในครอบครัว (3) ด้านความมั่นคง เป็นด้านเน้นย้ำเรื่องของรายได้ที่เพียงพอ มีที่พักอาศัย ลักษณะการอยู่อาศัย รวมไปถึงสภาพการอยู่อาศัยที่ปลอดภัยของผู้สูงอายุ (4) ด้านสภาพที่เอื้อต่อภาวะพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถและศักยภาพของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต และความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ (อุษา โพนทอง, 2556; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

ศักยภาพในการใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุนั้นถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในการวัดภาวะพฤติกรรมของผู้สูงอายุซึ่ง Svobodová, & Hedvičáková (2017) กล่าวว่า เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมเนื่องจากผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อ่านหนังสือ ซื้อสินค้าออนไลน์ การค้นหาข้อมูลด้านสุขภาพ และ ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เทคโนโลยีที่เข้ามามีสร้างภาวะพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ (1) เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม คือ ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ ลูกหลาน หรือบุคคลใกล้ชิด (2) เทคโนโลยีสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้สูงอายุ โดย Elder, Scott, Kluge, & Elder (2016) กล่าวว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่มีส่วนช่วยในการสร้างกิจกรรมระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเอง เช่นเดียวกับข้อสรุปจากงานวิจัยของ พนม คลีฉายา (2561) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุสร้างกลุ่มเพื่อติดต่อกับคนใกล้ตัว หรือ สร้างกลุ่ม

ในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร (อสม.) (3) เทคโนโลยีสร้างงานและรายได้ ผู้สูงอายุสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองผ่านการค้าขายสินค้าออนไลน์

นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างระหว่างผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบและผู้สูงอายุที่เป็นบุคลากรสายวิชาการในด้านการเตรียมความพร้อมชีวิตหลังการเกษียณ โดยผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบมีแนวโน้มที่จะประกอบอาชีพต่อ แม้ว่าอายุจะเลย 60 ปีแล้วก็ตาม ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพในสายงานวิชาการนั้นจะมีการเตรียมความพร้อมในด้านสุขภาพมากที่สุดและด้านที่อาศัยและด้านสังคม ในลำดับรองลงมา ทั้งนี้ เมื่อก้าวถึงผลิตภาพแรงงานของผู้สูงอายุ (Labor Productivity) นั้น ผู้สูงอายุมีผลิตภาพแรงงานไม่แตกต่างไปจากแรงงานในกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะวัยหนุ่มสาว แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานด้วยโดยงานที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น งานบริการงานที่ปรึกษา งานวิเคราะห์ และงานบริหาร นั้นช่วยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุซึ่งทำให้ผลิตภาพแรงงานของผู้สูงอายุสูงขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม สภาพร่างกายของผู้สูงอายุยังคงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อผลิตภาพแรงงานของผู้สูงอายุได้เช่นเดียวกัน (นงนุช สุนทรชวกานต์ และพิสุทธิ กุลธนวิทย์, 2556; พิเพิลมีเดียทีวี, 2560)

ในส่วนของประเทศไทยได้มีนโยบายที่สอดรับเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีแก่ภาคแรงงาน เช่น การยกระดับและทักษะองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี และการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) อีกทั้งยังมีหน่วยงาน International Council on Active Aging® (2016) ระบุว่าทักษะด้านเทคโนโลยีมีความจำเป็นในการจ้างงานผู้สูงอายุเนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่นั้นพัฒนาขึ้นมาเพื่อเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ด้านการลดปริมาณและเพิ่มคุณภาพของงานที่ทำ โดยผลการสำรวจของ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ (2561) ซึ่งให้เห็นว่าปัญหาหนึ่งที่นอกเหนือจากปัญหาด้านสุขภาพที่มีผลต่อการจ้างงานผู้สูงอายุ คือ ปัญหาด้านความล้าหลังด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ ดังนั้นการอบรมเพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างทักษะทางด้านเทคโนโลยีของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดย Lee, Czaja, & Sharit (2008) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ

ยังคงมีความต้องการที่จะเรียนรู้ทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพหรือการทำงานในองค์กร เป็นต้น

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลคือความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเสริมพลังผู้สูงอายุ

เทคโนโลยีการสื่อสารและดิจิทัลสมัยใหม่ได้เข้ามาอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้งานในหลายมิติทั้งด้านการติดต่อการทำธุรกรรม หรือ การติดตามข่าวสาร เป็นต้น แต่เทคโนโลยีเหล่านี้ยังส่งผลในเชิงลบต่อผู้ใช้งานโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีความเท่าทันสื่อดิจิทัลไม่มากนัก เนื่องจากเนื้อหาที่อยู่บนสื่อดิจิทัลนั้นมีรูปแบบที่มีความซับซ้อนมากกว่าสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาความหมายของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลนั้นพบว่ามี ความหมายที่ครอบคลุมและกว้างกว่าการรู้เท่าทันคอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) และการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ต (Internet Literacy) ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อให้ความสำคัญต่อแต่ระดับพื้นฐานในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรที่อยู่บนอินเทอร์เน็ต การเลือกใช้เบราว์เซอร์ หรือ การใช้งานเสิร์ชเอนจิน เป็นต้น (Buckingham, 2008, p. 78) โดยการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) พบว่าผู้ใหญ่อ่อนกลางและผู้สูงอายุประสบปัญหาในการใช้อินเทอร์เน็ต คือ โฆษณารบกวน ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่พบเจอบนสื่อออนไลน์ และความในการเข้าเว็บไซต์ที่มีโอกาสถูกหลอกลวงได้

จากผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) ที่รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ซึ่งในกลุ่มผู้ใหญ่อ่อนกลางและผู้สูงอายุ (คนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ.2489 – 2507 มีอายุ 54-72 ปี) พบว่าปัญหาจากการใช้อินเทอร์เน็ตที่พบเจอได้แก่ ปริมาณโฆษณาออนไลน์ที่มารบกวน (ร้อยละ 79.5) และไม่มั่นใจว่าข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตจะเชื่อถือได้ (ร้อยละ 45.5) และที่น่าเป็นห่วงก็คือในกลุ่มนี้นั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงในการเข้าเว็บไซต์ของธนาคารที่ไม่ได้สังเกตว่ามี <https://> และยังไม่สังเกตจากผลการวิจัยของ พัชนี เขยจรรรยา (2559) ด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุยังเชื่อข้อมูลในสื่อออนไลน์โดยขาดการรู้เท่าทัน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการทานอาหารเพื่อป้องกันโรคภัย

Loureiro, & Barbas (2014) เสนอว่า ควรเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลให้ผู้สูงอายุ เช่น การเข้าถึงข้อมูลและการรวบรวมข้อมูลบนสื่อดิจิทัล การจัดการและจัดระเบียบข้อมูลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคต การประเมิน การตีความ และการเปรียบเทียบข้อมูลที่มาจากหลายแหล่ง การสร้างข้อมูลใหม่โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาและนำไปประยุกต์ใช้ และการสื่อสารและการถ่ายทอดข้อมูลด้วยวิธีการที่มีความเหมาะสม ทั้งนี้การที่ผู้สูงอายุจะมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลนั้นยังขึ้นอยู่กับ การรับรู้ในศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำสิ่งนั้นได้ (self-efficacy) ความสามารถทางดิจิทัล (digital competence) เช่น ความสามารถของผู้สูงอายุในการมีความรู้ ทักษะและทัศนคติ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และสิ่งแวดล้อม (personal learning environment) ที่เอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (Tyler, Simic, & De George-Walker, 2018) นอกจากนี้ Tyler, Simic, & De George-Walker (2018) อธิบายเพิ่มเติมว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางดิจิทัลของผู้สูงอายุนั้น คือ 1) การรับรู้ในศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำสิ่งนั้นได้ (Self-efficacy) 2) ความสามารถทางดิจิทัล (digital competence) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เช่น การมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางดิจิทัลอย่างประสบความสำเร็จ และ 3) สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล

จากแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และปัญหาการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุตามที่กล่าวมา ช่วยชี้แนะว่า ในด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญในประเด็น การเข้าถึง การใช้งาน การประเมิน และการใช้ประโยชน์เนื้อหาข่าวสารบนสื่อดิจิทัล หากสามารถอธิบายสถานการณ์ภาพการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุตามที่กล่าวมา จะสามารถนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างภาวะแห่งพลังของผู้สูงอายุในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษากรณีตัวอย่างผู้สูงอายุ โดยดำเนินการควบคู่กันไป และนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาภาวะพลัมพลังของผู้สูงอายุ

การวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ กำหนดกลุ่มประชากรเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ประชากรกลุ่มผู้ที่กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ มีอายุ 50-59 ปี และ 2) กลุ่มผู้สูงอายุ มีอายุ 60-70 ปี ใน 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มเป็นลำดับขั้น สุ่มเลือกจังหวัดตัวแทนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ อุบลราชธานี นครสวรรค์ ระยอง สงขลา กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวนตัวอย่างรวม 1,400 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุและผู้ก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ จำนวน 64 คน โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 44 คน และผู้ที่จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 50-59 ปี จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) และการสรุปสาระสำคัญของข้อมูล (Common Themes) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการศึกษากรณีตัวอย่างจำนวน 10 กรณี ของผู้สูงอายุและผู้ก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างภาวะพลัมพลังของตนเองทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างรายได้ และการสร้างผลผลิตเพื่อชุมชน การคัดเลือกกรณีศึกษานั้นผู้วิจัยเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีช่องทางอินเทอร์เน็ตในการสร้างเนื้อหา เช่น สถานียูทูบ เพชบุรี ที่ได้รับความนิยมและต้องมีผู้ติดตามระดับหนึ่ง หรือ ต้องได้รับการนำเสนอจากสื่อมวลชน หรือ ได้รับการแนะนำจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยการสัมภาษณ์กรณีศึกษาดังกล่าว

นำมาสังเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างภาวะพหุพลัง

นำผลการวิจัยทั้งส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ สังเคราะห์เป็นข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพหุพลังผู้สูงอายุในสังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล เน้นการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงทางรายได้ มีความสามารถในการสร้างผลผลิตชุมชนได้ และนำข้อเสนอไปตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ

โครงการวิจัยผ่านการตรวจสอบจริยธรรมการวิจัยในคน โดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบันชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขที่โครงการ 125/62 เลขที่ใบรับรอง COA No. 120/2562

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,400 คน จากกลุ่มอายุ 50-59 ปี และอายุ 60-70 ปี จากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากที่สุด และจากทุกภูมิภาคทั่วประเทศ รวม 5 จังหวัด ในจำนวนใกล้เคียงกันในแต่ละภูมิภาค อาศัยในพื้นที่เขตเมือง เทศบาลมากกว่านอกเขตเมืองเล็กน้อย เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นจำนวนใกล้เคียงกับระดับปริญญาตรี มีรายได้ 10,001-20,000 บาท มากที่สุด รองลงมาคือรายได้ 5,001-10,000 บาท มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย มากที่สุด รองลงมาคือรับจ้าง และเกษตรกร มากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส

กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งใช้งานอินเทอร์เน็ตมากกว่า 5 ปี รองลงมาใช้งานมา 4-5 ปี มีความคล่องแคล่วในการใช้งานคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต ทั้งในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่คล่องแคล่ว และใช้ไม่เป็นเลย และมีความคล่องแคล่วในการใช้งานโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่วใกล้เคียงกับ สามารถใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว

ปัจจัยเอื้ออำนวยในการใช้เทคโนโลยีพบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่อาศัยที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง คิดเป็นร้อยละ 87.14 บ้านพักอาศัยติดตั้ง

สัญญาณไวไฟ คิดเป็นร้อยละ 70.50 เกือบทั้งหมดมีโทรศัพท์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 98.79

สำหรับรูปแบบการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงพบว่า จำนวนมากกว่าครึ่งเป็นแบบเหมาจ่ายรายเดือน คิดเป็นร้อยละ 69.29 มีค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในแต่ละเดือนอยู่ระหว่าง 301-600 บาท ใกล้เคียงกับมากกว่า 600 เป็นจำนวน 524 คน คิดเป็นร้อยละ 37.48 และ จำนวน 527 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 ตามลำดับ ราคาโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่ใช้มีราคากระหว่าง 3,001-7,000 บาท มากที่สุดเป็นจำนวน 506 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25

การเข้าถึงและใช้งานเทคโนโลยี

กลุ่มตัวอย่างรวมทุกกลุ่มอายุมีการเข้าถึงและใช้งานอินเทอร์เน็ตวันละ 5-6 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที -1 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการเข้าถึงและใช้งานระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระยะเวลาการใช้งานแต่ละวันพบว่า ใช้งานเฉลี่ยวันละ 2-3 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ในระดับน้อย มีเพียงกลุ่มอายุ 50-54 ปี ที่มีระยะเวลาใช้งานเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

โปรแกรมที่ใช้งานบ่อย ๆ และใช้มากที่สุด เรียงลำดับ ดังนี้ ไลน์ เฟซบุ๊ก และยูทูป โดยใช้สนทนา อ่านข่าวติดตามข่าวสารในระดับมาก ในขณะที่ใช้สืบค้นข้อมูล และโพสต์ข้อความในระดับปานกลาง และรับส่งอีเมล ซื้อสินค้าออนไลน์ และโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันในระดับน้อย และสร้างเนื้อหาด้วยตนเองในระดับน้อยที่สุด

ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า บุตรหลานหลานเป็นแรงผลักดันให้เกิดการยอมรับหรือใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการติดต่อสื่อสาร และยังเกิดความผูกพันใกล้ชิดกัน อาทิ ลูกหรือหลานที่อยู่ห่างไกลจะใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารและสะดวกรวดเร็ว ในมุมมองของผู้สูงอายุ เทคโนโลยีเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว คิดถึงลูก หลาน หรือญาติ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยียังทำให้ทันสมัยและเป็นคนทันสมัย ทำให้รู้เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและนอกประเทศได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ตนเองมีความทันสมัยต่อข้อมูลสังคมข่าวสารได้ตลอดเวลา

ผลการสัมภาษณ์เพิ่มเติมให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในเรื่องงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ ความบันเทิง ใช้ทำธุรกรรมทางการเงิน การสั่งซื้อของออนไลน์ การติดต่อเพื่อน ถ่ายทอดเหตุการณ์สดหรือไลฟ์สด (live) ในโอกาสที่เจอเพื่อน ถ่ายรูปและโพสต์ภาพส่งข้อความหากัน การค้นหาข้อมูลสุขภาพจาก กูเกิ้ล หรือยูทูป แอปพลิเคชันไลน์

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างภาวะพหุพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ ผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่มีอายุ 50-54 ปี มีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างภาวะพหุพลังอยู่ระดับมาก ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง ผลการสำรวจสะท้อนให้เห็นว่า โดยรวมผู้สูงอายุมีการใช้เทคโนโลยีที่เพื่อสร้างภาวะพหุพลังด้านสุขภาพทางกายและสุขภาพจิต ด้านการมีส่วนร่วมในการมีงานทำ การมีส่วนร่วมกับครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม และด้านการใช้เทคโนโลยี อยู่ระดับมาก ในขณะที่พหุพลังด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพหุพลังของผู้สูงอายุ และผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ พบว่า ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างพหุพลังด้านการมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัว อยู่ในระดับมาก โดยใช้งานโปรแกรมสนทนาในการพูดคุย ติดต่อในเรื่องชีวิตประจำวันกับคนในครอบครัว และถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนในครอบครัวที่ห่างไกล อยู่ในระดับมาก

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างพหุพลังด้านความมั่นคงทางรายได้พบว่า กลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่มีอายุ 50-54 ปี อยู่ในระดับน้อย และกลุ่มผู้สูงอายุ 60-70 ปี อยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสร้างรายได้พบว่า ความสามารถในการใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่เพื่อหารายได้ การขายของออนไลน์ การสร้างธุรกิจออนไลน์ การรับจ้างงานอิสระอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่การสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

อุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพหุพลังและการก้าวข้ามอุปสรรค

ผลการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นอุปสรรคและความยากลำบากในการใช้เทคโนโลยี เช่น ปัญหาทางด้านสายตา ความจำและการลืมง่าย ความซับซ้อนและความยุ่งยากจากเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังพบอีกว่าปัจจัยที่เกิดอุปสรรคก็คือปัจจัยทางด้านสัญญาณไม่ดี/ไม่เสถียร ปัจจัยทางด้านภาษาอังกฤษที่เป็นอุปสรรคเพราะแอปพลิเคชันบางอย่างก็ใช้ภาษาอังกฤษ ปัญหาตัวอักษรหรือตัวพิมพ์ที่มีขนาดเล็กจนเกินไป

นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์อธิบาย การก้าวข้ามหรือแก้ไขอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุว่า ปัญหาในการใช้งานที่เกิดขึ้นนั้น ยังสามารถก้าวข้ามไปได้ เช่น การเสนอให้มีแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุ โดยแอปพลิเคชันที่ใช้เป็นการจัดตั้งของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำตอบเรื่องที่ตนเองมีปัญหาหรือช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้วิธีการสอบถามลูกหลาน หรือบุคคลสนิทรอบข้างที่มีความชำนาญและขณะเดียวกันปัญหาในด้านตัวสะกด ตัวอักษรหรือแป้นพิมพ์มีขนาดเล็กที่ทำให้ลำบากในการใช้ ก็จะใช้วิธีหาเครื่อง แท็บเล็ต หรือโน้ตบุ๊กที่มีขนาดใหญ่กว่าสมาร์ตโฟนมาใช้ทดแทน รวมทั้งใช้แว่นสายตาเพื่อให้อ่านหนังสือได้ดียิ่งขึ้น

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

ผู้สูงอายุสะท้อนผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกว่า ยังมีความกังวลต่อการใช้เทคโนโลยีในหลายประการ ประกอบด้วย ความกังวลต่อการกรอกข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวที่อาจถูกนำไปใช้โดยมิจกษาซึ่งจนเกิดความเสียหายแก่ตนเอง โฆษณาที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง และมีบางคนที่กังวลทางด้านระบบคลื่นสัญญาณที่มีผลกระทบต่อร่างกาย การทำธุรกรรมทางการเงิน นอกจากนี้ผู้สูงอายุเคยเจอความเสี่ยงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อความแปลก ๆ จากบุคคลไม่รู้จัก หรือสินค้าแต่งเข้ามาในแอปพลิเคชันไลน์ หรือเฟซบุ๊ก การโดนแฮกข้อมูล หรือการทำให้หลงกรอกข้อมูลทางออนไลน์ ข้อปลอมหรือข่าวเท็จ การแอบอ้างใช้รูปบุคคลที่รู้จักมาหลอกให้โอนเงิน ภาพลามกอนาจารในระบบส่งมา สินค้าที่ซื้อทางออนไลน์ไม่ตรงกับโฆษณาและโฆษณาเกินสรรพคุณ

ทางความจริง ผู้สูงอายุมองว่าไม่ปลอดภัยหากมีคนที่ไม่รู้จักรับเข้ามาคุยหรือติดต่อเข้ามาคุย และความเหมาะสมของการโพสต์ข้อความ ข้อมูลของตนเองโดนแฮก และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ส่งต่อกันมา ขณะเดียวกันผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าปลอดภัยเพราะตนเองไม่ได้เล่นเยอะ และไม่ได้ทำอะไรเสียหาย

ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุในภาพรวมพบว่า อยู่ระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุมีระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลอยู่ระดับมาก ทั้งนี้การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุในเรื่องเทคโนโลยีที่สามารถจัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน (Algorithm) การตั้งคำถามกับเนื้อหา และการตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง

ถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพฤติกรรมและผลิตภาพของผู้สูงอายุ

การสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีในการเสริมสร้างพฤติกรรมและผลิตภาพ มีปรากฏให้เห็นทั้งรุ่นวัยผู้สูงอายุ และผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุ ในด้านสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยที่คนรุ่นลูกเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ได้ชักชวนผู้สูงอายุมาร่วมกันสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และด้านการสร้างความมั่นคงทางรายได้ด้วยผลิตภาพเชิงเศรษฐกิจ รวมทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างผลิตภาพเชิงสังคมให้แก่ชุมชน นอกจากนี้กรณีตัวอย่างสะท้อนให้เห็นปัจจัย และเงื่อนไขที่สามารถนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพฤติกรรมของผู้สูงอายุได้ ดังนี้

1. ความสำเร็จมีพื้นฐานมาจากตัวบุคคล ได้แก่ ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถนำมาสร้างเนื้อหาและกิจกรรมที่จะใช้เทคโนโลยีเสริมภาวะพฤติกรรมได้ นอกจากนี้ยังมาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับลูกหลานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมผู้สูงอายุเข้ากับเทคโนโลยี อีกทั้งความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีของตนเอง การเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐาน เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

2. การต่อก้าวข้ามอุปสรรคด้านเทคโนโลยี ความพร้อมด้านเทคโนโลยีและการผลิตของรุ่นหนุ่มสาว นำไปสู่ความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ นอกจากนี้สิ่งนี้ยังกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีคือการทำงานที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้จะต้องได้รับการสนับสนุนให้ความรู้และฝึกทักษะทางเทคโนโลยีควบคู่กันไปด้วย

3. การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ เป็นการมาบรรจบกันอย่างลงตัวระหว่างส่วนของเนื้อหาที่มีอยู่เต็มทีในตัวผู้สูงอายุ กับความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเทคโนโลยีของคนรุ่นลูกนำไปสู่กิจกรรมความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรุ่นวัย โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมโยง และมีผลผลิตเป็นเนื้อหาที่ผู้ชมติดตามจำนวนมาก อีกทั้งความคิดและวิถีชีวิตที่เป็นแบบฉบับของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับกระแสนิยมของคนรุ่นหนุ่มสาว สามารถเชื่อมโยงคนรุ่นหนุ่มสาวให้มาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน

4. การสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรสาธารณประโยชน์เป็นแรงผลักดันให้ผู้สูงอายุนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มรายได้ด้วยการค้าขายออนไลน์จนสามารถเป็นอาชีพของผู้สูงอายุได้

5. การหารายได้แบบอิสระจะเป็นเส้นทางสู่ความมั่นคงสายใหม่ ผู้สูงอายุที่มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีจะยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องหลังวัยเกษียณได้ และสามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องให้กับตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างพฤติกรรมสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ และผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ยังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีต่อได้ในวัยเกษียณด้วยการเป็นคนทำงานอิสระ เป็นการหารายได้แบบอาชีพอิสระ (Freelance) ได้ในวัยเกษียณ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสร้างพฤติกรรม และสร้างผลิตภาพของผู้สูงอายุสามารถนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยีเสริมสร้าง พฤติกรรมได้

ผลเชิงสำรวจชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุและผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่มีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพฤติกรรมด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต ออกกำลังกาย อยู่ระดับมาก นอกจากนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วมด้วยการทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ครอบครัว และสังคม สามารถอธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีเพื่อชีวิตที่ดี (Healthy and Lively) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Elder, Scott, Kluge, & Elder (2016) Sun, McLaughlin, & Cody (2016) Batsis et al. (2019) เห็นใกล้เคียงว่าผู้สูงอายุมีการใช้งานเครื่องมือค้นหาข้อมูล (Search Engine) ค้นหาข้อมูลในเรื่องของสุขภาพ ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ปรีชญา แม่นมินทร์ (2558) ได้สรุปให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีคือ อ่านข่าว บันทึกลงและสุขภาพ เพราะช่วยให้รู้สึกว่าคุณเองมีแรงสนับสนุนทางสังคมมากขึ้น รู้สึกมีแรงกระตุ้นทางใจ ทำหาย มีประโยชน์ และรู้สึกเป็นหนุ่มสาวอีกครั้ง อย่างไรก็ตามนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทย คือ ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล (2554) สมาน ลอยฟ้า (2557) ปรีชญา แม่นมินทร์ (2558) ชาญชัย ศุภอรธกร, และคณะ (2558) พชณี เขยจรรยา (2559) กิรณา สมวาทสรค์ (2559) วิศปต์ย์ ชัยช่วย (2560) ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และสรานันท์ อนุชน (2561) สุวิช ธิระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2561) นลณี ศรีวิลาส, และปริญญา หุ่นโพธิ์ (ม.ป.ป.) และงานวิจัยต่างประเทศ คือ Beckenhauer, & Armstrong (2009) Heo, Kim, & Won (2011) Gitlow (2014) Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol (2015) Chang, McAllister, & McCaslin (2015) Randall, Pauley, & Culley (2015) Zeng, Liu, Han, & Liu (2016) Khvorostianov (2016) Marston et al. (2016) Quan-Haase, Mo, & Wellman (2017) ที่ทำการศึกษาวัตถุประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุต่างก็เห็นไปในทางทิศทางเดียวกันก็คือ ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์กับบุคคล ใช้ในงานอดิเรก บันทึกลง

ผลวิจัยเชิงสำรวจชี้ให้เห็นว่า ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว อยู่

ระดับมากทุกกลุ่มอายุ หากพิจารณาถึงรายละเอียดของความสามารถนั้น จะเห็นว่าเป็นความสามารถใช้งานโปรแกรมสนทนาในการพูดคุย ติดต่อบนเรื่องชีวิตประจำวัน กับคนในครอบครัว และถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนในครอบครัวที่ห่างไกล อยู่ระดับมาก ซึ่งสรุปให้เห็นว่าเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน “ครอบครัว” ผู้สูงอายุเปิดรับเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อที่สามารถสื่อสารกับบุคคลภายในครอบครัวได้สะดวกยิ่งขึ้น แม้ว่าเทคโนโลยีจะมีความซับซ้อน แต่เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุและวัยอื่น ๆ ในครอบครัวเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรูปแบบใหม่ (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016; Khvorostianov, 2016; ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล, 2554) อย่างไรก็ตาม ยังอธิบายได้ด้วยข้อสรุปงานวิจัยของ Quan-Haase, Mo, & Wellman (2017) ซึ่งสรุปว่าผู้สูงอายุนั้นมองว่าการใช้สื่อดิจิทัลมีประโยชน์สำหรับการสื่อสาร โดยเฉพาะกับผู้คนที่อยู่ห่างไกลกัน อีกทั้งพวกเขามีการใช้โทรศัพท์เพื่อเป็นตัวเลือกในการสนับสนุนด้านการติดต่อสื่อสารเนื่องจากมีความคุ้นเคยกับการใช้งาน

สำหรับข้อค้นพบใน ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลผลิตภาพ สร้างรายได้ อยู่ระดับน้อย รวมถึงความสามารถทางผลผลิตภาพ การสร้างรายได้บนอินเทอร์เน็ต ในเรื่อง การใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่เพื่อหารายได้ การขายของออนไลน์ ความมั่นใจในการสร้างธุรกิจออนไลน์ การรับจ้างงานอิสระอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่การสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหาอยู่ในระดับน้อย จากผลดังกล่าวสะท้อนว่าผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นหลัก ขณะเดียวกัน Dogruel, Joeckel, & Bowman (2015) ได้กล่าวไว้ว่าความสามารถในการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ประสบการณ์ในอดีตและความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี และการรับรู้ถึงความสามารถทั่วไปของตนเอง (generalized self-efficacy) สามารถอธิบายได้ว่าการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุในการสร้างผลผลิตภาพนั้นมีปัจจัยดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบของ พนมคลีฉายา (2561) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในทางธุรกิจ สามารถมาใช้ในการนำเสนอขายสินค้าออนไลน์ของตนเองได้ ประกอบกับ

ผลการศึกษารณัตว์อย่างในงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ามีผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีสร้างรายได้ ทั้งการที่มีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถผลิตงานเนื้อหาที่ตนเองเชี่ยวชาญโดยลงเผยแพร่ผ่านยูทูบ หรือเฟซบุ๊ก การสร้างรายได้จากธุรกิจของตนเองโดยการสร้างเพจของตนเอง เพื่อให้ลูกค้าได้เข้ามาชมสินค้าของตน สามารถจำหน่ายสินค้าออนไลน์ได้ด้วยตนเอง

การเพิ่มการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุอยู่ระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุอยู่ระดับมาก และผลวิจัยสรุปให้เห็นว่า ผู้สูงอายุและผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุมีความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องตามประสงค์ของตนเอง การประเมินความถูกต้อง และการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อยู่ในระดับมากทุกกลุ่มอายุ สะท้อนให้เห็นปัจจัยสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลคือ การรับรู้ในศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำสิ่งนั้นได้ (Self-efficacy) มีความสามารถทางดิจิทัล (Digital competence) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และจะสามารถตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย

นอกจากนี้ผลวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังมีความกังวลในการกรอกข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวที่อาจถูกนำไปใช้โดยมิฉฉาชีพจนเกิดความเสียหายแก่ตนเอง โฆษณาที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง และมีบางคนกังวลทางด้านระบบคลื่นสัญญาณที่มีผลกระทบต่อร่างกาย เพราะระบบสัญญาณโทรศัพท์ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบประสาทซึ่งจะเกิดผลกระทบในระยะยาว กังวลเรื่องการทำธุรกรรมทางการเงิน กังวลต่อผู้ให้บริการทางโทรศัพท์มือถือในเรื่องของบริการเสริมต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบที่นอกเหนือจากการจ่ายรายเดือน ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) ที่รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ซึ่งในกลุ่มผู้ใหญ่ตอนกลางและผู้สูงอายุ (คนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2489 – 2507 มีอายุ 54-72 ปี) พบว่า ปัญหาจากการใช้อินเทอร์เน็ตที่พบเจอ ได้แก่ ปริมาณโฆษณาออนไลน์ที่มารบกวน (ร้อยละ 79.5) และไม่มั่นใจว่าข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตจะเชื่อถือได้ (ร้อยละ 45.5) และที่น่าเป็นห่วงคือในกลุ่มนี้นั้นมี

พฤติกรรมเสี่ยงในการเข้าเว็บไซต์ของธนาคารที่ไม่ได้สังเกตว่ามี <https://>

โอกาสการพัฒนาสู่ภาวะพลัดพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ

ผลวิจัยจากการถอดบทเรียนกรณีตัวอย่าง สรุปให้เห็นโอกาสและความเป็นไปได้ในการพัฒนาผู้สูงอายุสู่ภาวะพลัดพลังและสามารถสร้างผลิตภาพทั้งในด้านความมั่นคงทางรายได้ และการสร้างผลผลิตให้แก่ชุมชน โดยชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญคือ ความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีสร้างภาวะพลัดพลังและผลิตภาพ มีพื้นฐานมาจากตัวบุคคล ความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สมमानานของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถนำมาสร้างเนื้อหาและกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Castilla et al. (2018) ซึ่งได้ฝึกอบรมทักษะการใช้งานแอปพลิเคชันด้านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 46-76 ปี โดยแต่ละคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อดิจิทัลแตกต่างกันทำให้ผลลัพธ์แตกต่างกันด้วย เพราะผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ด้านสื่อดิจิทัลมาก่อนจะเข้าใจได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านสื่อดิจิทัล และหลังการฝึกอบรมผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจ จนสามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ The Gale Group (2002) ชี้ให้เห็นถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุ คือปัจจัยภายในตัวบุคคล (Individual) หมายถึง แรงจูงใจ แรงขับ ความคิดสร้างสรรค์ ทัศนคติ ความถนัด ลักษณะนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพของตัวผู้สูงอายุซึ่งมีผลต่อความสนใจของผู้สูงอายุ และยังใกล้เคียงกับผลวิจัยของ อรณุช หงษาชาติ, ชีพสมน รังสยาร และอภิชาติ ใจอารีย์ (2558) ที่ศึกษาการทำงานหลังเกษียณอายุราชการผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปพบว่า สาเหตุที่ทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุมากที่สุดคือ ความรักในงานที่ทำ ได้ทำงานตามความรู้ความสามารถหรือความถนัด การทำงานส่งผลดีต่อร่างกายและจิตใจ การทำงานทำให้ได้พัฒนาตนเองตลอดเวลา มีความสุขกับการทำงาน ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมถึงสุขภาพร่างกายแข็งแรง ยังสามารถทำงานได้ และมีความรู้สึกเป้าหมายเมื่ออยู่เฉย ๆ

นอกจากนี้งานวิจัยยังพบอีกว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับคนรุ่นลูก โดยคนรุ่นลูกเป็นผู้ที่มีความรู้

ทักษะความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้สูงอายุสามารถเป็นจริงได้ สอดคล้องกับ สมาน ลอยฟ้า (2557) ได้เสนอความเห็นที่ “ครอบครัว” สมาชิกในครอบครัวที่เป็นคนรุ่นใหม่ เช่น ลูกหลาน ซึ่งเป็นผู้ที่ความรู้และทักษะด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ควรทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ มีข้อค้นพบงานวิจัยหลายชิ้นที่ระบุว่า เทคโนโลยีสามารถช่วยยกระดับความสัมพันธ์โดยก้าวข้ามกำแพงช่องว่างระหว่างวัย บางครั้งยังมีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากผู้สูงอายุต่อลูกหลานด้วย (ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และ สรณันท์ อนุชน, 2561; Randall, Pauley, & Culley, 2015) ข้อสรุปงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นยังสอดคล้องกับผลสรุปกรณีตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ ด้วยทักษะความสามารถของคนรุ่นลูก หากมีความสามารถในการถ่ายทำคลิป และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยี การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นการมาบรรจบกันอย่างลงตัวระหว่างส่วนของเนื้อหาที่มีอยู่เต็มในตัวผู้สูงอายุ กับความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเทคโนโลยีของคน รุ่นลูกนำไปสู่กิจกรรมความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรุ่นวัย

ข้อสรุปจากกรณีตัวอย่างยังได้ชี้ให้เห็นอีกว่า การเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐาน เป็นสิ่งเสริมที่ผู้สูงอายุที่ตั้งใจจะใช้เทคโนโลยีสร้างเนื้อหาทำสิ่งที่ตนเองตั้งใจทำ นิสัยไฝ่เรียนรู้ และทำอย่างจริงจัง เมื่อมาเจอเทคโนโลยีใหม่ ความสนใจเรียนรู้ ผลักดันสู่การเริ่มต้นเรียนรู้ และทำด้วยความจริงจังยิ่งเสริมให้การเรียนรู้เทคโนโลยีมีมากขึ้น ผลสรุปนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lam & Lee (2007) ที่สรุปว่าผู้สูงอายุเป็นผู้เริ่มต้นใช้คอมพิวเตอร์ที่ยังไม่มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานออนไลน์อย่างหลากหลาย แต่เมื่อได้ใช้งานไปซักรั้ว ประกอบกับได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอ ผู้สูงอายุก็จะรู้สึกดีขึ้นและมีความมั่นใจในการใช้งานเพิ่มขึ้น รวมถึงคาดหวังว่าตนเองจะมีทักษะในการทำงานด้านออนไลน์ได้ และยังสอดคล้องกับงานของ Lee, Czaja, & Sharit (2008) ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมพนักงานที่เป็นผู้สูงวัยด้วยการใช้เทคโนโลยี ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุยังมีท่าทีแสดงความต้องการในการเรียนรู้เทคโนโลยีและทักษะการใช้งาน

คอมพิวเตอร์เพื่อกลับไปทำงาน พวกเขาคาดหวังว่าจะได้ทำงานนอกเวลาหรืองานพาร์ทไทม์ (Part time) ที่สามารถยืดหยุ่นเวลาได้ อีกทั้งยังสามารถได้รับการฝึกอบรมไปด้วยพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุตั้งใจที่จะทำงานต่อนั้นมาจากตัวองค์กรและสังคมที่สนับสนุนแรงงานผู้สูงอายุที่สามารถรักษาความตั้งใจที่ผู้สูงอายุจะทำงานต่อไปได้

สำหรับในด้านของการหารายได้แบบอิสระจะเป็นเส้นทางสู่ความมั่นคงสายใหม่ ผู้สูงอายุที่มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี จะยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องหลังวัยเกษียณได้ และสามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องให้กับตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างพหุคุณพลัง สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณและผู้ที่มิอาชีพเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยียังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีต่อได้ในวัยเกษียณด้วยการเป็นคนทำงานอิสระ เป็นการหารายได้แบบอาชีพอิสระ (freelance) ได้ในวัยเกษียณ ตามที่ อรุณฯ หงษาชาติ, ชีพสมน รั้งสายธรร และ อภิชาติ ใจอารีย์ (2558) ได้มองว่า รูปแบบการทำงานหลังเกษียณอายุราชการซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุราชการคือ งานด้านวิชาการและงานอื่น ๆ ที่ไม่เน้นการใช้แรงกาย โดยลักษณะงานที่เหมาะสมควรเป็นงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ งานที่สอดคล้องกับความชอบ ความสนใจ และความสามารถ รวมถึงงานที่มีความยืดหยุ่น ไม่มีข้อผูกมัดเพราะอยากมีอิสระในการทำงาน สามารถบริหารจัดการเวลาว่างเวลางานและเวลาส่วนตัวได้ด้วยตนเองเพียงคนเดียว แต่ก็มีความเสี่ยงในการไม่ได้รับค่าจ้างและไม่มีความสวัสดิการเหมือนกับทำงานในบริษัท นอกจากนี้ เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย, และประภอบ คุปรัตน์ (2553) ได้กล่าวถึงอาชีพที่ต้องใช้นวัตกรรมของวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความใหม่ เป็นนวัตกรรมที่ได้รับการพัฒนาขึ้น อาจจะจากนวัตกรรมที่มีอยู่ก็ได้ แต่ปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม หรือคือสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ 2) ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สิ่งใหม่ที่คิดค้นขึ้นมาต้องสามารถสร้างกำไรหรือยกระดับสินค้าและบริการเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ และ 3) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมจะต้องมา

จากการริเริ่มของผู้ประกอบการเอง ไม่ได้เกิดจากการลอกเลียนแบบผู้อื่น

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและผลผลิตภาพของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอเชิงนโยบายนี้พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยที่มุ่งหวังเตรียมพร้อมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล ที่ผู้สูงอายุจะต้องดำรงชีวิตอยู่ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล จำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ตามกระบวนการทัศน์ “พฤติกรรมและผลผลิตภาพของผู้สูงอายุ” (Active and Productive Aging) โดยให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและพัฒนาผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความมั่นคงในชีวิต สามารถปรับตัวนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในอนาคตมาเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางรายได้ และสร้างผลผลิตชุมชนได้

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นสถานการณ์และโอกาส การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างภาวะพฤติกรรมและผลผลิตภาพของผู้สูงอายุ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยบ่งชี้ว่า ผู้สูงอายุ ที่มีช่วงวัย 60-70 ปี และผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ ช่วงวัย 50-59 ปี มีการเข้าถึงและใช้งานอินเทอร์เน็ตวันละ 5-6 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที -1 ชั่วโมง และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระยะเวลาการใช้งานแต่ละวันพบว่า ใช้งานเฉลี่ยวันละ 2-3 ชั่วโมง สะท้อนให้เห็นว่า อินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของทั้งสองกลุ่ม เมื่อพิจารณาข้อมูลประวัติการใช้งานของผู้สูงอายุ สะท้อนภาพผู้สูงอายุที่มีการใช้งานมานานระดับหนึ่ง มากกว่า 5 ปี ทั้งนี้ผู้สูงอายุมีความคล่องแคล่วในการใช้งานทั้งในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่คล่องแคล่วและยังมีส่วนหนึ่งที่ยังไม่เป็นเลย และร้อยละ 98.79 สมาร์ทโฟนที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ และสามารถใช้งานโทรศัพท์มือถือได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่วนัก ใกล้เคียงกับที่สามารถใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว ผลวิจัยสะท้อนภาพของผู้สูงอายุกับการใช้เทคโนโลยีในมุมมองใหม่แตกต่างจากอดีตที่มองว่าผู้สูงอายุมีความกังวล ไม่คุ้นเคย ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีได้ มาเป็นภาพผู้สูงอายุที่ยอมรับเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีใน

กิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน ใช้ในการติดตามข่าวสารหาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในครอบครัว เพื่อน ชุมชน รวมทั้งชุมชนออนไลน์ สามารถแสวงหาความบันเทิงจากสื่อออนไลน์มาใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจได้ แสดงให้เห็นว่าสื่อออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ และผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุในอนาคตจะเป็นกลุ่มวัยที่มีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ข้อมูลจากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นโอกาสการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุเช่นกัน ผลการวิจัยที่บ่งชี้ว่า แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุด้านความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต (Income for Life Security) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหารายได้ที่จะช่วยให้ชีวิตมีความมั่นคงในวัยผู้สูงอายุ แม้จะเป็นแรงจูงใจในระดับปานกลาง หากสะท้อนให้เห็นชัดเจนในกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่มีอายุ 50-54 ปี ที่มีแรงจูงใจด้านนี้มากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างความมั่นคงในชีวิตจากการหารายได้บนสื่อออนไลน์เป็นอีกแนวทางหนึ่งสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการใช้สร้างความมั่นคงในชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ข้อมูลจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นอีกว่า ผู้สูงอายุบางส่วนที่มีปัจจัยตัวบุคคลปัจจัยด้านเทคโนโลยี และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความพร้อมที่สามารถสร้างรายได้จากการสร้างสรรค์เนื้อหาและเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์

สิ่งที่ เป็นหลักฐานประจักษ์ยืนยันได้ในความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมด้านความมั่นคงในชีวิตด้วยการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ คือกรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหา การทำการค้าออนไลน์ และการทำงานชุมชน จากการถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างพบปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนสำคัญ แม้ว่าความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีอาจจะไม่ดึกดำบรรพ์ แต่มีได้เป็นอุปสรรคด้วยเหตุที่ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสามารถเรียนรู้ได้ โดยมีเงื่อนไขที่จำเป็นคือ ต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้ และที่สำคัญคือวัยที่ยังเป็นวัยที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุมีความสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างคล่องตัว จึงทำ

ให้เห็นโอกาสที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงของตนเองในปัจจุบันและต่อเนื่องไปจนถึงวัยผู้สูงอายุได้

นอกจากนี้ การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง กล่าวคือ ด้วยทักษะความสามารถของคอนรูลูกหลาน ในการถ่ายทำคลิป มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี เชื่อมโยงกับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ของของผู้สูงอายุที่มีอยู่ จึงนับเป็นการรวมตัวที่สมบูรณ์ทั้งส่วนของเนื้อหาและการผลิตบนสื่อออนไลน์ สร้างผลผลิตเป็นเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ที่มีผู้ชมติดตามจำนวนมาก นอกจากนี้ความคิดและวิถีชีวิตที่เป็นแบบฉบับของผู้สูงอายุ ที่สอดคล้องกับกระแสนิยมของคนรุ่นหนุ่มสาว สามารถเชื่อมโยงคนรุ่นหนุ่มสาวร่วมมือกับผู้สูงอายุสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ที่นำมาสู่รายได้

อีกทั้งผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนด้านการค้าออนไลน์ จากหน่วยงานและองค์กรสาธารณประโยชน์ เป็นอีกช่องทางหนึ่ง ที่สนับสนุนความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มรายได้ด้วยการค้าขายจนเป็นอาชีพได้ องค์กรภาครัฐ โครงการเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ร่วมมือกับภาครัฐ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุนการสร้างแพลตฟอร์ม และการสอนการใช้งาน ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหา

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย นำมาพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย สำหรับการเสริมสร้างภาวะพหุพลังและผลิตภาพสำหรับผู้สูงอายุ ที่จะรองรับสังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อเสนอเชิงนโยบายจะชี้ให้เห็นเป้าประสงค์และแนวทางเสริมสร้างภาวะพหุพลังและผลิตภาพดังรายละเอียดต่อไปนี้

เป้าประสงค์สังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล

สังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล ที่ผู้สูงอายุต้องใช้ชีวิตท่ามกลางการพัฒนาและการเปลี่ยนทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและรุนแรง จำเป็นต้องเป็นผู้สูงอายุที่เปี่ยมด้วยพหุพลังและผลิตภาพ (Active and Productive Aging) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความมั่นคงในชีวิต อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนี้

“ผู้สูงอายุที่มีทักษะและความสามารถในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง มีความกระฉับกระเฉงในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์ที่ดีและมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในครอบครัว ชุมชน มี

ความสามารถสร้างผลผลิตเพื่อความมั่นคงทางรายได้เพื่อการดำรงชีพของตนเอง รวมทั้งสามารถสร้างผลผลิตในชุมชน และสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปลอดภัย สามารถปรับตัวนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางรายได้ และสร้างผลผลิตชุมชนได้”

นโยบายสวัสดิการชีวิตแนวใหม่ของสังคมผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ประเด็นท้าทายและเป้าประสงค์ที่มุ่งเตรียมความพร้อม และเพิ่มคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ นำมาสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย 2 ด้านหลัก ดังนี้

ข้อเสนอที่ 1 : แนวนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5 G

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคตว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นพื้นฐานชีวิตในอนาคตของสังคมผู้สูงอายุ จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายเพื่อเป็นกรอบแผนงานและโครงการ เพื่อการเตรียมพร้อมสู่วิถีชีวิตใหม่ของผู้สูงอายุยุคดิจิทัล ดังต่อไปนี้

1. จัดสวัสดิการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ควบคู่กับพัฒนาเครือข่ายการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุสะท้อนถึงความต้องการให้รัฐสนับสนุนด้านพื้นที่ครอบคลุมสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง หากรัฐสามารถกำหนดเป็นสวัสดิการพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้ผู้สูงอายุ สามารถใช้บริการสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในปริมาณที่สามารถใช้ได้พอเพียงในการใช้ชีวิตประจำวันวิถีใหม่ การนำนโยบายนี้ปฏิบัติยังสามารถใช้แนวทางการร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนได้หลายลักษณะ เช่น การส่งเสริมให้เอกชนจัดบริการเฉพาะผู้สูงอายุที่ได้รับการชดเชยจากรัฐในรูปแบบการชดเชยภาษี การสนับสนุนบางส่วนจากรัฐ การจัดตั้งเป็นกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) สำหรับการดำเนินงานเฉพาะในเรื่องนี้

2. เพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ

ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การเพิ่มความสามารถในการใช้งานสามารถจัดเป็นสวัสดิการพื้นฐานด้วยการจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีในชีวิตวิถีใหม่ ควบคู่ไปกับการเพิ่มทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Intelligence and Literacy) ให้แก่ผู้สูงอายุ

3. ปกป้องสิทธิและความปลอดภัยบนสื่อออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุมักเป็นกลุ่มเป้าหมายของผู้ไม่หวังดี มีฉ้อโกงที่ฉวยโอกาสจากการขาดทักษะและความรู้ในการใช้งานสื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยของผู้สูงอายุ และผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุในด้านการใช้งานอย่างปลอดภัยยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นในขณะที่ดำเนินนโยบายเพิ่มความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อแล้ว ควรมีมาตรการทางกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้บริโภค กิจการด้านผู้สูงอายุที่จะปกป้องสิทธิและความปลอดภัยในการใช้งานสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ เช่น การจัดตั้งศูนย์ หรือหน่วยเฉพาะกิจเพื่อรับเรื่องร้องเรียน ดำเนินการตรวจสอบ ช่วยเหลือแก้ไข และเยียวยาครบวงจร

4. ส่งเสริมการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ และแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุที่เข้าถึงได้

อุปสรรคสำคัญในการใช้งานเทคโนโลยีคือผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมทั้งด้านสายตา การมองเห็น การอ่าน การฟัง ดังนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ และแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุ ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) เทคโนโลยีเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตกับการใช้ชีวิต (Internet of Thing) จะช่วยให้การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

5. ส่งเสริมการสร้างสรรค์เนื้อหาเสริมสร้างพฤติกรรมสำหรับผู้สูงอายุบนแพลตฟอร์มออนไลน์

ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีเพื่อชีวิตที่ดี (Healthy and Lively) และใช้เวลากับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากในแต่ละวัน จำเป็นต้องมีการสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ที่จะช่วย

เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ แนวทางการดำเนินงานในระยะสั้น ที่สามารถดำเนินการได้ทันที คือ สนับสนุนองค์กร ธุรกิจ มูลนิธิ นักธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) กลุ่มบุคคล ผู้ทำงานอิสระ (Freelance) ผู้มีอิทธิพลออนไลน์ (Online Influencer) จัดทำเนื้อหาและสร้างแพลตฟอร์มสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้น และดำเนินงานในระยะยาวอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดตั้ง องค์กรสื่อออนไลน์ สาธารณะ ตามแนวคิดการแพร่ภาพกระจายเสียงสาธารณะ (Public Television) เช่นเดียวกับสถานีไทยพีบีเอส

ข้อเสนอที่ 2 : นโยบายด้านการสร้างความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นโอกาสการใช้เทคโนโลยีสร้างความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังมีกรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหาบนยูทูป การเปิดขายสินค้าออนไลน์ การสร้างเฟซบุ๊กเพจ เพื่อหารายได้จากจากการจำหน่ายสินค้าและจากผู้ติดตามเพจ อย่างไรก็ตามการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการเพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การเริ่มต้นจัดตั้ง การให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการสร้างรายได้ด้วยเทคโนโลยีและการสร้างรายได้จากงานอิสระ แนวนโยบายที่สำคัญคือการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในชีวิตด้านรายได้ โดยมุ่งกระตุ้น สนับสนุนให้ผู้สูงอายุนำศักยภาพที่มีอยู่ของตนเอง และใช้โอกาสทางเทคโนโลยีที่เปิดให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ประโยชน์สร้างรายได้ด้วยตนเองได้ มาสร้างรายได้ สามารถดำเนินงานตามแนวทางดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์ (Online Business Incubation Center) สำหรับผู้สูงอายุ

ถือเป็นโอกาสที่ผู้สูงอายุจะสามารถนำต้นทุนความรู้ ทักษะ ความสามารถของตนเองมาสร้างเนื้อหา หรือสร้างผลิตภัณฑ์ทำธุรกิจออนไลน์ได้ ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์หลายสถาบัน หากมีการเน้นการส่งเสริมสำหรับผู้สูงอายุได้ จะช่วยสนับสนุนการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุได้ ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์จะเน้นการให้ความรู้ ทักษะในการทำธุรกิจออนไลน์ การเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้คำปรึกษาทุกขั้นตอนในการทำธุรกิจออนไลน์

2. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านสื่อออนไลน์

การร่วมมือกันสร้างรายได้ระหว่างผู้สูงอายุกับคนในชุมชน โดยนำต้นทุนทางธรรมชาติ การเกษตร วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างสรรค์เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยการเชื่อมโยงคนต่างรุ่นวัยในชุมชน ได้แก่ รุ่นวัยหนุ่มสาว คนรุ่นวัยผู้ใหญ่ที่จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ และวัยผู้สูงอายุในชุมชน มาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สร้างสรรค์เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนสื่อออนไลน์ จะช่วยให้เกิดการสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจของชุมชน

3. สร้างแพลตฟอร์มร้านค้าออนไลน์เป็นช่องทางการตลาดให้แก่ผู้สูงอายุ

ด้วยเทคโนโลยีออนไลน์สามารถนำผู้ชายและผู้ซื้อที่อยู่ห่างไกลมาพบเจอกัน และทำการค้าขายกันได้ มีกรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถทำการค้าออนไลน์ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันผลิตสินค้า แต่ยังขาดช่องทางการขายออนไลน์ ดังนั้นการมีพื้นที่กลางบนสื่อออนไลน์ เป็นตลาดกลางออนไลน์ (e-Marketplace) ที่เปิดให้เฉพาะผู้สูงอายุได้นำผลิตภัณฑ์ของตนเองมาจำหน่าย มีการจัดการสนับสนุน ช่วยเหลือผู้สูงอายุในกระบวนการทำธุรกิจการค้าออนไลน์ทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การเสนอขาย รับคำสั่งซื้อ การจัดส่ง และการเก็บเงิน จะช่วยขยายโอกาสการค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ และมีโอกาสที่จะเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุที่จะทำการค้าออนไลน์ได้ด้วยตนเองอย่างปลอดภัยและไม่ถูกเอาเปรียบ

4. ส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) และการทำงานรับจ้างอิสระผ่านช่องทางออนไลน์ (Online Freelance)

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถเฉพาะทาง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงานสามารถใช้ต้นทุนนี้สร้างรายได้ให้กับตนเองได้ โดยการทำงานรับจ้างอิสระผ่านช่องทางออนไลน์ ในงานบางประเภท เช่น การเขียนเชิงสร้างสรรค์ การเป็นผู้แสดงหรือผู้บรรยายเฉพาะเรื่อง เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ซึ่งสามารถทำได้ทั้งการร่วมกันสร้างธุรกิจกับคนวัยหนุ่มสาว และการเข้าร่วมลงทุนวิสาหกิจเริ่มต้นกับคนหนุ่มสาว

กลไกการดำเนินงาน

ข้อเสนอนี้จะสามารถดำเนินการได้เป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยกลไกการดำเนินงานตามนโยบายที่เสนอครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. กลไกการดำเนินงานตามแนวนโยบาย โดยการส่งต่อนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นำไปพิจารณาร่วมกับแผนยุทธศาสตร์ในปัจจุบัน และบูรณาการกับโครงการในปัจจุบัน รวมทั้งเพิ่มเติมในแผนแม่บทในอนาคต หน่วยงานรัฐที่สามารถนำไปพิจารณาดำเนินงานได้อาทิ

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- กระทรวงสาธารณสุข
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
- กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- กองส่งเสริมการมีงานทำ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ
- องค์กรบริหารงานส่วนท้องถิ่น

2. กลไกความร่วมมือระหว่างองค์กร เป็นกรรวบรวมองค์กรภาครัฐ องค์กรธุรกิจภาคเอกชนโดยเฉพาะบริษัทผู้ประกอบการบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง โทรศัพท์เคลื่อนที่ และสื่อดิจิทัล ธุรกิจด้านสื่อดิจิทัล องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิเพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยร่วมกันจัดทำโครงการตามข้อเสนอ นโยบาย พิจารณานโยบายที่สอดคล้องกับเป้าหมายและพันธกิจขององค์กรร่วมมือ จับคู่ สร้างเครือข่ายร่วมดำเนินโครงการ จัดทำรูปแบบของร้านค้าออนไลน์อิสระ (Standalone e-Shop) วิสาหกิจชุมชนออนไลน์ (Small and Micro Community Enterprise; SMCE) ร้านค้าออนไลน์ (e-Shop) ตลาดกลางออนไลน์ (e-Marketplace)

3. กลไกการจัดตั้งและส่งเสริมการลงทุนแบบธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ดำเนินโครงการตามแนวนโยบายการสร้างรายได้และผลผลิตชุมชน สามารถทำ

ได้ทั้งระดับชุมชน และธุรกิจระดับประเทศ ผ่านกองทุน
สาธารณประโยชน์ที่มีอยู่ อาทิ

- กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง
กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์
สาธารณะ (กทปส.)

- กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

4. กลไกการปฏิบัติงานด้วยการบูรณาการส่วน
งาน แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒน
นวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ทางเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพชีวิต
สำหรับผู้สูงอายุ

5. กลไกการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการ
เชื่อมประสานระหว่างรุ่นวัย 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นหนุ่มสาว รุ่น
ผู้ใหญ่ และรุ่นผู้สูงอายุ เพื่อประสานพลังร่วมกันปรับตัวสู่วิถี
ชีวิตที่เปลี่ยนแปลง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการ
ยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

6. กลไกส่งเสริมการวิจัยพัฒนานวัตกรรม โดย
กำหนดกรอบการวิจัยเฉพาะเรื่อง การเตรียมพร้อมและ
พัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุใน
สังคมดิจิทัล เน้นการวิจัยสร้างองค์ความรู้ (Basic
Research) เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการเรียนรู้ การเพิ่ม

ทักษะ การเพิ่มความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้
เสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
(Action Research) พัฒนาด้านแบบการเสริมสร้างคุณภาพ
ชีวิตและความมั่นคงในชีวิตด้วยเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ทั้ง
ในระดับบุคคล กลุ่มชุมชน และธุรกิจ

7. กลไกการสื่อสารสาธารณะ สร้างกรอบการ
รับรู้โนบายผ่านสื่อ (Media Advocacy) บนฐานองค์
ความรู้ โดยกำหนดแผนการสื่อสารสาธารณะ เผยแพร่องค์
ความรู้ สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ
พัฒนาพลังของผู้สูงอายุ สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน
เครือข่าย เชื่อมโยงเครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน สื่อสารความเป็น
สังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลเพื่อสร้างการตื่นตัวในสังคม

สังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลอยู่ต่อหน้าพวกเราทุก
คนแล้วขณะนี้ มิใช่เรื่องอนาคตอีกต่อไป ความท้าทายจาก
การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและกระบวนการของผู้สูงอายุ
อันมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งวิกฤติการ
ต่าง ๆ ที่อุบัติขึ้นบนโลก ที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้สูงอายุ
อย่างมากมายและฉับพลัน การเตรียมพร้อมทั้งด้านพื้นฐาน
และการเพิ่มทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตได้อย่างมี
คุณภาพและมั่นคง เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการในวันนี้ ทั้งกลุ่ม
ผู้สูงอายุในปัจจุบันและผู้ที่จะก้าวสู่ผู้สูงอายุในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). กระทรวง
อุตสาหกรรม.

กิริมา สมวาทสรณ์. (2559). การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสาร กับการส่งต่อข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการ
จัดการ.

จุฑารัตน แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ(อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. วารสารกึ่งวิชาการ, 38(1), 6-28.

ชาญชัย ศุภอรธกร, และคณะ. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงาน
บริหารและงานการเรียนการสอน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุขอำเภวารินชำราบ จังหวัด
อุบลราชธานี. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 7(3), 42-53.

นลินี ศรีวิลาส, และปริญญา หุ่นโพธิ์. (ม.ป.ป). พฤติกรรมเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคณะวิทยากรจัดการ.

ปัทมา ว่าพัฒนางศ์, และปราโมทย์ ประสาทกุล (ม.ป.ป). ประชากรไทยในอนาคต. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม,
มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ปรีชญา แม้นมินทร์. (2558). *ค่านิยมและการใช้สื่อของเจนเนอร์เรชันเบบี้บูม เอ็กซ์และวายไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์.
- พนม คลี่ฉายา. (2556). *การรู้เท่าทันสื่อมวลชนกระแสหลักของคนกรุงเทพมหานคร*. รายงานวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์.
- พนม คลี่ฉายา. (2559). *การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย*. โครงการวิจัย ระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พนม คลี่ฉายา. (2561). *การเพิ่มความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันที่มีต่อความผูกพันและความเสี่ยงจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน*. รายงานวิจัย ระยะที่ 1. กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.) ประสานมิตร.
- พชนี เขยจรรรยา. (2559). *รูปแบบการใช้ประโยชน์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย*. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 22(43), 121-135.
- พีเพิลมีเดียทีวี (2560) “เพิ่มผลิตภาพแรงงานอย่างไรสู่ ‘ไทยแลนด์ 4.0’” วันที่เข้าถึงข้อมูล 10 ตุลาคม 2562, แหล่งที่มา <https://www.smartsme.co.th/content/59614>.
- ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และสรานันท์ อนุชน (2561). *เทคโนโลยีสารสนเทศต่อสังคมผู้สูงอายุ*. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(3), 27-32.
- ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล. (2554). *เทคโนโลยีสื่อใหม่กับการสื่อสารในครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์.
- นงนุช สุนทรชวากานต์ และพิสุทธิ์ กุลธนะวิทย์. (2556). *การศึกษาผลิตภาพแรงงานตามอายุของแรงงานและการทำงานของแรงงานสูงอายุในภาคอุตสาหกรรมการผลิต ภาคการค้าและบริการ และภาคการขายส่ง-ขายปลีกและโรงแรม-ภัตตาคาร*. รายงานวิจัย. ผลงานพัฒนาองค์ความรู้เพื่อมโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุและ อายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับคนไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2561). *Active and Productive Ageing: ความท้าทายที่ไทยต้องไปให้ถึง*. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).
- สมาน ลอยฟ้า. (2557). *พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใหญ่ในชนบท*. *อินฟอร์เมชั่น*, 21(2), 18-28.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, และคณะ (2553). *นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ*. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(128), 49-65.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ .2560. *ดัชนีพหุผลผู้สูงอายุไทยกรุงเทพฯ* .: บริษัท เท็กซ์แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่น จำกัด.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561*. สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์(องค์การมหาชน), กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุรกุล เจนอบรม. (2534). *วิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontology)*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน.
- สุวิช ธีระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2561). *พฤติกรรมการใช้และการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ตและทัศนคติการใช้เนื้อหา ด้านสุขภาพบนอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ*. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 36(1), 72-80.
- ศิริพร แซ่ลิ้ม. (2558). *พฤติกรรมการใช้ไลน์แอฟฟลิเคชันของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- อรนุช หงษาชาติ, ชีพสุมน รังสยาธร และอภิชาติ ใจอารีย์. (2558). *การทำงานหลังเกษียณอายุราชการของบุคลากรสายวิชาการ สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 2875-2891.

- อัญชลี เกตุจันทร์, ฐิติภาส สลุงอยู่, และสุรินทร์ มรรคา. (2561). ผลกระทบของการใช้แอปพลิเคชัน Line ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(25), 52-65.
- อุษา โพนทอง. (2556). “พลังของการเป็นผู้สูงอายุ (พหุพลัง)” มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. วันที่เข้าถึงข้อมูล 4 กรกฎาคม 2563, แหล่งที่มา <https://thaitgri.org/?p=272>
- อุไร เดชพลกรัง. (2554). *ทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Batsis, J. A. et al. (2019). Technology for Behavioral Change in Rural Older Adults with Obesity. *Journal of Nutrition in Gerontology and Geriatrics*, DOI:10.1080/21551197.2019.1600097
- Boulton-Lewis, G. M. et al. (2007). Ageing, Learning, and Computer Technology in Australia. *Educational Gerontology*, 33(3), 253-270.
- Beckenhauer, J. I. L., & Armstrong, J (2009). Exploring Relationships Between Normative Aging, Technology, and Communication. *Journal Marriage & Family Review*, 45(6-8). 825-844.
- Blažič, A. J., & Blažič, B. J. (2018). Digital Skills for Elderly People: A Learning Experiment in Four European Countries. *Review of European Studies*, 10(4), 74-86.
- Buckingham, D. (2008). Defining Digital Literacy-What Do Young People Need to Know About Digital Media? in C. Lankshear, & M. Knobel, M. (eds.). *Digital Literacies: concepts, policies and practices*. (pp. 73-88). Peter Lang, New York, NY
- Castilla, D. et al. (2018). Teaching digital literacy skills to the elderly using a social network with linear navigation: A case study in a rural area. *International Journal of Human-Computer Studies*, 118, 24-37.
- Chang, J., McAllister, C., & McCaslin, R. (2015) Correlates of, and Barriers to, Internet Use Among Older Adults. *Journal of Gerontological Social Work*, 58(1), 66-85.
- Comunello, F., Mulargia, S., Belotti, F., & Fernández-Ardévol, M. (2015). Older People's Attitude Towards Mobile Communication in Everyday Life: Digital Literacy and Domestication Processes. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.), *Human Aspects of IT for the Aged Population. Design for Aging*, (pp. 439-450). Springer International Publishing Switzerland.
- Dogruel, L., Joeckel, S., & Bowman, N. D. (2015). The use and acceptance of new media entertainment technology by elderly users: development of an expanded technology acceptance model. *Behaviour & Information Technology*, 34(11), 1052-1063
- Elder, A. J. S., Scott, W. S., Kluge, M. A., & Elder, C. L. (2016). CyberEx Internet-Based Group Exercise for Rural Older Adults: A Pilot Study. *Activities, Adaptation & Aging*, 40(2), 107-124.
- Gitlow, L. (2014). Technology Use by Older Adults and Barriers to Using Technology. *Physical & Occupational Therapy In Geriatrics*, 32(3), 271-280.
- Heo, J., Kim, J., & Won, Y.-S. (2011). Exploring the Relationship Between Internet Use and Leisure Satisfaction Among Older Adults. *Activities, Adaptation & Aging*, 35(1), 43-54.
- International Council on Active Aging®. (2016). *The future of technology for active Aging*. International Council on Active Aging® by ICAA Services. All rights Reserved.

- Khvorostianov, N. (2016). "Thanks to the Internet, We Remain a Family": ICT Domestication by Elderly Immigrants and their Families in Israel. *Journal of Family Communication*, 16(4), 355-368.
- Lam, J., & Lee, M. K. O. (2007). Investigating the Role of Internet Self-Efficacy in the Elderly's Learning of ICT in Hong Kong, China: A Two-Part Study. *Journal of Technology in Human Services*, 25(1-2), 159-176.
- Lee, C. C., Czaja, S. J., & Sharit, J. (2008). Training Older Workers for Technology-Based Employment. *Educational Gerontology*, 35(1), 15-31.
- Loureiro, A., & Barbas, M. (2014). Active Ageing – Enhancing Digital Literacies in Elderly Citizens. In P. Zaphiris & A. Ioannou (Eds.), *Learning and Collaboration Technologies. Technology-Rich Environments for Learning and Collaboration*. (pp. 450–459). Springer International Publishing Switzerland.
- Marston, H. R. et al. (2016). Technology use, adoption and behavior in older adults: Results from the iStoppFalls project. *Educational Gerontology*, 42(6), 371-387.
- Miwa, M et al. (2017). Changing Patterns of Perceived ICT Skill Levels of Elderly Learners in a Digital Literacy Training Course. *Ibres*, 27(1), 13-25.
- Quan-Haase, A., Mo, G. Y., & Wellman, B. (2017). Connected seniors: how older adults in East York exchange social support online and offline. *Information, Communication & Society*, 20(7), 967-983.
- Randall, N. H., Pauley, S. C., & Culley, A. B. (2015). Family Social Networks, Reciprocal Socialization and the Adoption of Social Media by Baby Boomer and Silent Generation Women. *Studies in Media and Communications*, 9, 135-160.
- Sun, Y., McLaughlin, M. L., & Cody, M. J. (2016). Using the Smartphone to Support Successful Aging: Technology Acceptance with Selective Optimization and Compensation Among Older Adults. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.). *Human Aspects of IT for the Aged Population*. (pp. 490-500). Design for Aging. Springer International Publishing Switzerland.
- Svobodová, L., & Hedvičáková, M. (2017). The Use of the Social Networks by Elderly People in the Czech Republic and Other Countries V4. In A. K. Kar et al. (Eds.), *Digital Nations – Smart Cities, Innovation, and Sustainability*. (pp. 50–60). Conference on e-Business, e-Services and e-Society.
- Torres, W. J., Bradford, B. C., & Beier, M. E. (2019). Technology and the Aging Worker A Review and Agenda for Future Research. In R. N Landers (ed). *Cambridge Handbook of Technology and Employee Behavior*. Cambridge University Press
- The Gale Group Inc. (2002). *Productive Aging*. Retrieved July 4, 2020, from <https://www.encyclopedia.com/education/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/productive-aging>.
- Tyler, M., Simic, V., & De George-Walker, L. (2018). Older adult Internet super-users: counsel from experience. *Activities, Adaptation & Aging*, 42(4), 328-339.
- Zeng, Z., Liu, L., Han, Y., & Liu, Z. (2016). Understanding Mobile SNS Usage for Aging People in China: A Perspective from Motivations, Trust and Attitude. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.). *Human Aspects of IT for the Aged Population. Healthy and Active Aging*. (pp. 256-265). Springer International Publishing Switzerland.